

ROSTA

EGY EMBER ÉLETE

Kassák Lajos maga is tudja, hogy minden védekezése az irodalmiság ellen hiábavaló. Nem regényt akart írni, hanem önéletrajzot, minden kompozíciós szándék, minden átrezgő tendencia, minden művészkedő kihangsúlyozás nélkül, sőt még az emlékezés szubjektív lencséjéről is letisztítva minden érzelmesség lehelletnyi homályát és egy retrospektív fényképezőgép frigid és megbízható objektivjét szegezve neki a multnak. De ez sem elég ahhoz, hogy Kassák három kötetnyi élete ne nőjön regénnyé. A puritán művészet-elhárítás és irodalom-kerülés pedig egy egészen különös stílus eredményezett és a szándékos kompozíciótlanság egy érdekes és új ütemű regénytechnikát hozott létre.

Écrivain malgré lui! Mert ami szenzációssá avatja ezt az önéletrajzot és ami szorosan véve nem „irodalmi” mozzanat: az Kassák napvilágrajzott *élete*: való tényeknek és eseményeknek ez a monumentális sorozata, amely egy autodidakta „proletár”-költő megdöbbenően mai és tegnapi életének dokumentuma és amelynek történelmi értéke – függetlenül minden irodalmi értéktől – rendkívül nagy. „Mémoires pour servir d’histoire de notre temps”. Azt hiszem, Kassák memoárja is egyik kútforrása lesz az utókornak, mintahogy Brantôme-é az lett és amint Proust műve is azzá lesz, függetlenül az irodalmiságától. Nem hiszem, hogy a miniszteri dolgozószobák és uralkodói szalonok kulisszatitkai, vagy jelentékeny politikusok „természetrajzai” oly mértékben számíthatnának az utókor érdeklődésére, mint akár Proust, akár Kassák Lajos kulturhistóriától duzzadó írásai: egy-egy hatalmas társadalmi réteg meztelen életét tárják föl. Proust a mondain ember életét, Kassák a proletár–gépgyár–szakszervezet–csavargás–menedékhely–éhezés–bűn–nyomortanya európai komplexumát írta meg.

Kassák nem akart egyebet, mint egy ember életét írásban – és nem irodalmi műben – közzétenni. Ami az irodalmat illeti, itt egy egészen speciális stílusproblémával állunk szemben. Gyakori eset, hogy egy író igazi jellegét és formaiságának lényegét bizonyos korlátozások, negatívumok jelentik. Negatívumok, amik csodálatosan érzékelhető izes pozitívumokkal gazdagítják az „irodalmi” művet. Minden korlátozás, minden – szándékos vagy öntudatlan – lemondás, visszatartás, mentesség, egyszóval minden lelki negatívum más szempontból egy pszichológiai pozitívumot eredményez. Kassák egy bizonyos „impassibilité”-ből fejleszti ki önéletrajzának egész stílusát. Persze ez a szentelen stílus is egy érzelmi komplexumnak artisztikus páncélja csupán, páncél, melyen kirajzolódik minden mögötte rejtőző érzelmi kavargás és főleg magának az elrejtés aktusának bizarr, szeméremmel hűtött szentimentalitása és esztétikuma. Ennek a titkolásnak, ennek a konvulziókkal megszagott álmercv attitude-nek, ennek a Kassák-i impassible stílusnak lélektani – vagy talán pszichoanalitikus – gyökere és magyarázata kétségtelenül egy „proletár”-komplexum. A gógós, ajkbarapóan szemérmes proletár-fiú komplexuma ez, akit a műhelyből vagy a konyhából beszélőnek az urak a szalonba és alkiből most „polgári” ellágyulással, részvétellel, sok kíváncsisággal, némi önkéntelen leereszkedéssel várják a „szegény ember” megható, izgatón kalandos, de megnyugtatóan távoleső történetét. A polgári jóltáplált részvét és frívól kíváncsiság várakozó tekintetét érezte magán Kassák, aki még ma sem szabadult egészen a régi proletár ideológiájától. Nem panaszkodik hát, nem árul el semmit érzelmi reakcióiból. Ha mégis elkerülhetetlenül megköveteli az igazmondás, hogy az éhség, munkanélküliség, megaláztatás eseményeiről közlést tegyen, arra renkiül vigyáz, hogy legalább az elbeszélőnek hangját semmiféle szentimentális ellágyulás, remegés, hangsúlyozás ne fátyolozza vagy színezza. Igen fontos volt neki a külszín: ő már túl van mindenben és legalább is most már nincs meghatva semmitől. Őt ne sajnálja senki! A Kassák impassibilité-jának úgy hiszem ez a merőben proletár pszichózis az alapja. A „proletár” író és a „bourgeois” mumus-közönség kiegyensúlyozatlan, félszeg (legalább is az íróra nézve félszeg), kényesen komplikált és valószínűen csak fiktív viszonyából kovacsolódott Kassák érdekes stílusa és attitude-páncélja, az értelmiség-absztinencia, már azért is, mert ez bizonyos fokig természetesen következik a dacos és puritán érzelmi tilalomból. Kassák természetszerűleg tartózkodik minden irodalmi *kiéléstől*. Önéletírásának egyetlen momentumát se fogja meg külön, mint önmagában való érdekességet *vagy* artisztikumot. Milieu, ember, gondolat szorosan odatapadnak, történelmi hűséggel, tehát teljesen akcidentálisan, Kassák élethű, tehát szintén akcidentális életéhez. Általában semmiféle szükségszerűséget nem akar a teljesen esetleges esemény- és megfigyelés-sorozatból kihangsúlyozni Kassák. És talán ez is a lényege az ő antiliterarizmusának. Nincs kitérés pszichológiai tanulmányra vagy milieu leírására; emberek, környezetek fölvetődnek, amerre Kassák élete jár – és a következő pillanatban, iróilag kihasználatlanul, el is tűnnek. Esetleg harminc-negyven lappal és kétszáz kilométerrel később újra megjelennek Kassák megkomponálatlan életében.

De: Kassák író és művész. Nála minden irodalomellenes lázadás, minden életszerű esetlegesség, minden

menekülés az esztétikum, kompozíció, lélektani szükségszerűség és érzelmi állásfoglalás elől: úgy tűnik föl, mint egy érdekes és új regénystilus kísérlete. Az el-elsüllyedő motivumok, konokul szüksézáv jelzők, hallgatag, visszafojtott, lassú mondatok létrehozta egy irodalmi impassible-silust és regénykompozíció-kísérletet. Akárminek nevezzük ezt az „érzéketlenséget“, mindenesetre egy olyan írói stílust és komplikált attitude-öt képvisel Kassák önéletrajza, amelynek genezise csak a legmaibb, vajdó, chaotikus kor méhében folyhatott le. És még egy momentum fontos, amit majd késői disszertációk kinyomozhatnak: az önéletrajz egyúttal magyarázatát adja annak is, hogy miért lett Kassák olyan íróvá, amilyenné lett, – a borzalmak, pszichiatria és forradalom énekesévé. Életének máglyáin lobogva ég az emésztő tűz.

(Budapest)

Faludi János

A PONYVA MAMMUTHJA

A *Széphalom* tavalyi évfolyamának (1927:105) Visszhang-rovatában idéztük Szekfü Gyula egyik kritikájából azt a részletet, amelyben a következőket mondja Sebestyén Gyulának *Gesta Hungarorum* című „eposzáról“: „... csinált népiesség, izléstelen invenció és alantas felfogás dolgában a modern ponyvairodalom termékeit is fölülmulja. Esetlen fordulataiból, a szög mellé találó jellemzéseiből igen mulatságos gyűjteményt lehetne összeállítani, ha nem volna inkább szomorú az intellektuális eltévelyedés, az önkritika teljes hiánya, mely a szerzővel a ponyva e mammuthját, még hozzá kitűnő nyomdában, gondos külsőben kiállította“. Sebestyén Gyula becsületsértési pört indított a kritika szerzője ellen. A bíróság két ízben jogosnak találta a kritikát; legfelsőbb fokon azonban: elítélte Szekfü Gyulát. Az ítélethez, amely méltán hívta föl a tudományos és irodalmi körök figyelmét, a *Pesti Hirlap* (jún. 1.) a következő kommentárt fűzte:

A Kúria indokolása szerint a bíráló túllépte a jogos kritika határát, amikor a *Magyar Tudományos Akadémia egy tagjának könyvéről mint ponyvairodalomról* emlékezett meg ... Félünk tőle, hogy a magyar legfelső bíróság ítélete veszedelmes gyakorlatnak lehet a kiindulópontja ... A személyről nem lehet azt állítani, hogy ezüst kanalat lopott, vagy undorító, kellemetlen fráter. A munkáról azonban igen is meg lehet mondani a legrosszabbat, még akkor is, ha ez a szerző érzékenységet vérgigé sérti. Ha valaki a nyilvánosság elé lépett, és a nyilvános elismerés babérrá pályázik, legyen elég legény ahhoz, hogy a kritikát áldja. Elismerjük, egy akadémikus számára nem jelent kellemes meglepetést az, ha a kritikamondásra illetékes tudóstársa azt állítja róla, hogy *könyve a ponyvára való*. Ez a kemény megállapítás azonban – még ha sértőnek találjuk is – nem a szerzőre, hanem a szerzeményre vonatkozik. A kritikuskak pedig megvan az a joga, hogy magáról az alkotásról a lagszigorúbb elítélés hangján vélekedjék és azt tetszése és meggyőződése szerint agyoncseplje. Ha nem adjuk meg neki azt a jogot, akkor már baj van a kritika szabadságával. A bíró pedig hiába ítéli el a kritikust. Ezzel még nem döntötte el, hogy a dolog érdemében nem a kritikuskak volt-e igaza.

Ez a kommentár nem szorul kommentárra és a bölcs eleget érthet belőle. A siralmas fércmű, amely már-már nemzeti veszedelemként terjeszti a dilettáns és naiv eposzírás divatját, kritika helyett ítélje el önmagát. Íme egy részlet a tragikomikus versélményből:

A magyar hősmundák utolsó regőse [= Sebestyén Gyula]
Élő tanúja volt eme szép időknek.
Táltos tudománnyal ördögöt is üzö
Őseiről néki lelkiekben maradt
Némi öröksége
Amint a lelke már réülésig *izgult*,
A miniszterelnök meghívóját hozták.
Külön *küldönc* hozta olyan izenettel,
Hogy a honfoglalás mondaköltészetét
Kutató tudós majd azon az estélyen
Okvetlen ott legyen
A tudós megjelent. Mikor a csillárok
Vakító fényében otthonosan mozgó
Idegenek között már tájékozódott,
Elmondott egy pogány ráolvasó ígét
S a diplomataknak – *anélkül, hogy bárki*
Észrevette volna – eltűnt frakkja, inge
S a homlokán mindnek két csutak-szarv nőtt ki.
Ekkor *kiderült*, hogy Báró Bánffy Dezső

Miniszterelnökkel egy *főördög* beszél.
És angolul beszél.

Nem zavarjuk a kitűnő tudóst álmában, ahol csutakszarvas diplomatákkal és fő-főördögökkel értekezik. Csak annyit jegyzünk meg, hogy az akadémiai tagság nem tehetség-konzerváló intézmény és hogy a prózai tudomány érdemes napszámossal ezzel a tagsággal nem kaptak szabadjegyet a költészet birodalmába.

Az Akadémia pedig semmivel sem szolgált rá arra, hogy tekintélyét bírói ítéletekben formulázzák meg és hogy tagjainak munkálatairól becsületsértési pörök diszkusszióiból értesüljön. Széchenyi Magyar Tudományos Akadémiájának nevet hagyjuk ki a naiv fűzfapoéták kised játékaiból.

(Budapest)

Garázda Péter

LIHEGŐ ERDŐK (FODOR JÓZSEF VERSKÖTETE)

Ez a fiatal költő, aki valahonnan Erdélyből került Budapest köregetegébe, szinte legtisztább kikristályosodása annak a hatalmas és őszinte természet-kultusznak, mely letaszítva az elkalmárosodott civilizációt a bitorlott trónról önfeledt kétségbeeséssel hódol a fölszabadító erdők és virányok nagyszerűségének. Képei, mintha valami ősemlékezésből táplálkoznának, szinte túlaradó bőséggel buggyannak ki belőle, hogy mindent, ami benne még spirituális, esetleg misztikus, át meg átítassák a természet konkretizmusával. A gomolygó fellegektől az utolsó csiráig mindent magával hozott „falujából“, hogy ne szentségtelenítse be költészetét azokkal a formákkal és víziókkal, melyek a város közvetlen közelségének esetleg szükségszerű eredményei lehetnének.

Kétségkívül üdítőleg hat ránk ez a nagy imádat, amellyel Fodor a természetten csüng, különösen a kollektív líra megteremtésének kísérletezői után, de egy bizonyos fokon túl, a pikturális pompázások ellenére is, valahogyan egyoldalúnak érezzük ezt a költészetet. Kikapcsolódik mindenből, ami a ma emberének legégetőbb problémája, hogy zavartalanul robbantsa ki magából eksztázisát, melynek öncélúsága mögül csak itt-ott csillan ki az egyetemesség gondolata. Fodor semmiről sem akar tudni, ami a legnyugtalanabb képzelgésekre ragadtatja azokat, akik nem tudnak egy isteni gesztussal napirendre térni a dolgok khaotikus törvényszerűsége fölött. Minden sorát teletűzdeli villanásszerű látomásokkal, mintha így akarná sajátmagát narkotizálni. Képei plasztikusak s néha szinte megdöbbentik az olvasót, a túlzásfoltosság azonban sokszor bántó s egy-egy verse valamilyen barokk-szoborra emlékeztet, melyen a címáda, a díszítés elnyomja a főmotívumot. Mindent lát, lát s mert száműzte világából mindazt, ami a szabad természet mellett már szintén szerves része a ma emberének, a szakadatlan fa-, szőlő-, virág-, avar-, búzaföld- stb. hasonlatai, melyek minden versét csordulásig telítik, egy ilyen summás kötetben keresztül unalmasakká válnak. Fodorban az összabadság nem tud paganizmussá tüzesedni, sokkal individuálisabb, semhogy valami nagy ethikus egység tudna belőle kisarjadni. A vers nála tökéletesen öncélú s a gondolat kötelező ereje valósággal birkózik a költő csapongó s mégis eléggé egy területen működő fantáziájával.

Érett nyarak és sárga ősök táncolnak előttünk szakadatlanul, melyeket vastag ecsetvonásokkal, dús színezéssel vetít elénk a költő s mire a végére érünk, nem is tudjuk, hogy mit akart. Fodor festeni kitűnően tud, de a mai ember valahogyan mást is szeretne. Hitet, erőt akar meríteni abból, amit olvas, médiuma szeretne lenni a nagyobb szellem szuggesztivitásának. Fodor nem igehirdető s hivatásának gyakori hangoztatása után önkéntelenül is fölötlik bennünk a kérdés, hogy vajjon mi is az a plus, vagy ennek sejtetése, mely e nagy szó leírására jogosít? Tudjuk, hogy irtózik a kufár várostól, betűktől, melyek kiragadták üde környezetéből, tudjuk, hogy néha rútnak érzi az életet s hogy néha áhítatosan borul a termőföldre, de mindezekből alig marad bennünk valami végérvényesen, mert csak a legritkább esetben sikerül neki *pszichikai és zenei egységbe* fogni mondanivalóit. Formája még sok csiszolásra szorul. Néhol szétfolyó, mert szinte végnélküli mondatok követik egymást, máshol pedig s rendszerint ott, ahol zárkozottságra törekszik, laza s a rimelés technikájának sem egészen fölavatott mestere.

A föld hatalmas közelségét állandóan érzi s nagy erővel tör ki belőle a büszke vallomás:

Olyan föld vagyok, hogy érzem a
Bolygókat mozgató mágnesek
Erejét és a szülő Napot:
Mint az anyabarmot a meleg,
Testéből kiszakadt állatok:

Tán még vérzik a Föld mély sebe,
Ott, ahonnan kiszakadtam én!
Olyan mai, egy vagyok velem!

Ha a városra gondol, a szipolyozó nagytökére, lázongva fejezi ki megvetését *A paradicsomok és a kert* szimbólumával:

A paradicsomok:
vörös Zsarnokai a kertnek,
Dagadnak és nevetnek.
Minden vérét kiszítták,
Azért oly pirosak ők ...

Majd megfeszítve izmait, melyek még a falu méhében edződtek acélosokká, szinte csúfondáros hangon kérdezi önmagától:

Micsoda nyomorult korcs,
gyáva, férfiatlan
Emberek között vagyok én ...

aztán így:

Mert kemény vagyok,
Mint tölgyeid, Erdély!

Nagy hivatás-hite néha Ady-féle harci pózokra készíti:

Üzenem a szemforgatóknak,

Aranykanállal semmit nyelő
Kődfalóknak ...

vagy:

Üzenem mind, akiknek fájok.
Hogy jöttem ...

Fodor esetében ezek a kitételek talán nem is annyira aktuálisak, ő azonban mindenkivel szemben a kiuzsorázott föld szerepét vállalja magára s ez egyik oka annak, hogy számtalanszor hull önmagába, az egyedül ép, „rettenetes“ lélekbe:

Népeket érő lelkem visszahull
Magamba ...

Küldetésében csak néha kételkedik s akkor szinte sajátmagát kínozza szeretné megszólaltatni isteni tartalmát:

Szeretnék a tűzbe vetni:
Tán egyetlen jajba kísírnád;
Szeretnék kardélre vetni:
Tán egyetlen szóba megnyitnád;
Szeretnék nagyon átkozni:
Tán elhallgatni még se bírnád
Óh, lelkem, lelkem, mit rádbíztak:
Hová tetted az Isten titkát?

Fodor József kétségkívül a legtehetségesebb fiatal költők közül való, aki már most is több, mint ígélet s ha egyszer sikerül magát kivonnia a kritikusok dogmatizmusa alól, akik sok spontán megnyilatkozást szelidítenek a maguk szürkeségéhez, talán tényleg közelebb kerül a földhöz, melyről olyan sok ragyogó képet alkotott s mely neki „anyja.“ Aki megírta a *Gyűlölt nekem a szépség-et*, a *Beolvadás-t* s azt a pár tényleg grandiózus verset, melyek díszei kötetének, azt nem kell féltetni, mert költő s talán nem is sok választja el attól, hogy vátesz legyen.

(Szeged)

Berczeli Anzelm Károly

KULTURFÖLÉNY KÜLFÖLDÖN

Cook reklámfüzeteiben, amiket a luxusvonatok Pullmann-kocsijaiban, számlálhatatlan irodájukban és a nagy hotelek hallasztalain találni, újabban egy kis illusztrált felszólítás olvasható: *menjünk három napra Budapestre.*

*

Az 1925 után megjelent angol kiadású londoni vezetőből és az újabb párisi Baedekerből a magyar követség, illetve útlevelet láttamozó konzlátus címe kimaradt.

*

A kontinens legerjedtebb angol nyelvű lapja, a Párisban megjelenő *Daily Mail*, évről-évre két nagy oldalon keresztül hirdeti a világ minden tájabeli szállodákat. Budapest, vagy a Balaton nem szerepel. (Igaz, hogy az idegenforgalom nem szigorúan vett kulturális kérdés, de éppen ezért nem is kellene talán oly fölényesen kezelni.) Megemlítendő, hogy a sok ezer angol és amerikai közül, akik pl. csak husvét táján átszédülnek a kontinensre (szállodások, autocar-vállalatok és mindennemű idegenvezetők szanálására) néhány talán, ha tudná egyáltalán, hogy a világon vagyunk, hozzánk is eljönne. Lehet, hogy nem úri dolog idegeneket csalogatni, de talán nem kellene finnyásabbaknak lennünk nálunknál szerencsésebb országoknál. Az idegent igenis ezer trükkel verbuválják és nyíltan panaszkodnak, ha rossz időjárás vagy stabilizált valuta (!) miatt elmaradnak. Párisban is csak addig gúnyolták a sok angolt és amerikai magánosok és revűírók, amíg megtöltötték szállodáikat és színházait, felvásárolták rengeteg anyagukat. Korholták a tengerentúli asszonyokat, hogy pervertálják az igazi párisi ízlést ... De amióta megcsappant a számuk, amióta a divatüzletek igen nagy százaléka be kellett, hogy zárjon, amióta a solde-ok mindenfelé perpetuálódtak, míg a szállodák husvétől októberig speciálisan nyári, az év másik felében pedig speciálisan téli árakat hirdetnek, azóta jobban megbecsülik őket és felismerve hasznosságukat, szívesen eltűrik, hogy benépesítsék az országot.

*

Londonban március elején egy és ugyanaz a héten játszott Szigeti a Queens Hallban a National Symphony zenekarral, a kítűnő Sir R. J. Good vezénylete mellett; szerepelt a nagyon komoly renomméjú L e h n e r és a jól látogatott Budapesti Quartett. Bizonytalan azonban, tudják-e róluk, hogy magyar zenészek.

*

Annak, hogy Berlinben hány magyar darab megy egyszerre, hogy Kodályt, Bartókot stb. igen jól ismerik, hogy milyen sok magyar színész, mozsizínész, operaénekes van, már több ízben volt alkalmunk örvendeni. Most még annak örvendhetünk, ha csak kevesen tudják, hogy Herr von Szatmáry, *Was nicht im Baedeker steht* című könyve – amiről a könyvkereskedő kissé kelletlenül azt mondja, hogy az erotikus Berlin útmutatója – magyar szerző munkája.

*

A British Múzeum márciusban nemzetközi könyvkiállítást rendezett. Természetesen legtöbb volt az angol könyv, számszerint második helyen következett. Amerika, majd Hollandia, Németország, Olaszország, Franciaország, Csehszlovákia és Lengyelország. Magyarország hol maradt?

*

A National Galleryban Nicolas de Largilière, 18. századbeli francia festőnek egy női portréja van kiállítva. A következő magyarázat áll a katalógusban: Charlotte Amelia, daughter of Ernest, Prince of Hesse-Rheinfels; married 1694 Francis Leopold Rago t s k y, Prince of Transylvania; visited France 1713–17 with her husband; died Paris, 1722.

*

A Charring Crosson végig könyvesbolt és antiquarius, egyik a másik mellett. Ott is, vagy a Times Bookseller Clubjében, vagy bármely más londoni könyvkereskedésben, az angol könyvek mellett hosszú polcokon sorakozó külföldi kollekción mutatják a nemzetközi kulturális orientálódást. Külföldi klasszikusok és modernek, eredetiben és fordításban mind kaphatók. Gide, Ibanez, Unamuno, Pirandello, Strindberg, Schnitzler, Wedekind, régebbi és egészen új oroszok művei, külföldi írók, művészek, vezető emberek levelezése, emlékiratai külföldi városok, műemlékek monografiái, szakkönyvek: minden szem előtt van. *Cseh antologia*, prózai munkák szemelvényei, a most jubiláló William Blake kötetei mellett hevernek. Az ugyancsak cseh Č a p e k *Rur* című darabja hónapokon keresztül ment Londonban, miután – kedvező angol útibenyomásairól írt

könyve igen nagy példányszámban kelt el. Az utóbbi két évben egy munkának sem volt olyan általános sikere, mint a müncheni Feuchtwanger *Jud Süß* regényének, amiről olyan kritikus, mint Arnold Bennet mondta, hogy a század legjobb történelmi regénye.

*

Minden ismert, minden kapható. Még egy magyar eredetű könyv is. A könyvkereskedő szerint érdekelte a közönséget, mert az író távoli hazájának valóban borzalmas viszonyait ismertette és sokat fáradt népe sorsának javításán. Eredetileg 1918-ban a Pravda-ban megjelent cikkeket gyűjti össze ez a füzet az International Library 15. számában. Címe: *Revolutionary Essays*. Ára: 7 penny. Szerzője: Kun Béla.

(Páris)

Szekula Ágnes

FUTTBALL-FÖLÉNY

Majdnem meglincselték az amszterdami nagy meccs egyiptomi bíróját ... *Elájuló sírógörcsben fetregő nézők* előtt végsőkéig elkeseredett harcban verte tönkre Uruguay Németország futballcsapatát ... Sorozatos durvaságok rontották le a mérkőzés minden szépségét ... A németek mindenáron győzni akartak, ezért a stadionba fölvonult 40.000 főnyi közönségnek közel a fele német volt ... A hatalmas német sziget trombitákkal, kürtökkel, és kereplőkkel pokoli zajt csapott, a 20.000 német torok 90 percen át állandóan burzdította, hajszolta a csupa robusztus játékosokból álló német gárdát, amelynek kapitánya a százkilós Kalb volt ... Csodálatos energiával startoltak a német csapatok. Mindent elsöprő lendülettel igyekeztek azonnal eredményt elérni és közben nem röstelték testi erejüket is kihasználni ... A tizennyolcadik percben Castro felvágja Webert. A német közönség mint egy ember ugrik föl a tribünökön és hatalmas füttykoncerttel tiltakozik Castro ellen ... A német center a felhőkbe vágja a kitűnő labdát. Dühöng a német tábor. Idegességét fokozza az is, hogy a lassanként frontba kerülő délamerikai csatársor sorozatos támadásainak leszerelésében Kalb kifulladás ... A német közönség kétségbeesik, *többen elájulnak, mások sírógörcsbe esnek* ... Kalb felbukik, mert a délamerikai csatár művészi módon elgáncsolja. Kalb felugrik és dühében Petrone arcába bokszol. Őrült hangzavar támad, még a hollandok és uruguayak is a bíró ellen lázonganak ... Tüntetés, újabb kiáltások és végül botrány. A szünetben olyan a német csapat öltözője, mint az örültek háza. A játékosok képtelenek leülni, mert az őrző német drukkerek minden talpalattnyi helyet lefoglalnak. Kalb könnyezik, ami még jobban felizgatja az embereket. Erős kifakadások hangzanak el a bíró és az ellenfél ellen ... A sokezer német futballrajongó elénekli a *Deutschland über alles*-t ... Szinte felbőszülve folytatják a németek a játékot. Kíméletlenül vágják fel az eléjük került játékosokat, Uruguay azonban egyelőre nem veszi át a durva játékestilust ... A bravuros uruguayi csatárt hat trickjéért játékosársai ölelik és csókolják ... Stuhlfa ut állandóan a 16-os vonalon ugrándozik, ami a végsőkéig fölízgatja a német kedélyeket ... A harminckettedik percben nagy kavarodás támad a német kapu előtt. Közben Cea hátulról *vadul beleugrik* Beierbe, kiállításra azonban elmarad ... A német közönség lelkesedése leírhatatlan. Sokan sírnak örömeikben ... Ami ezután következik, annak semmi köze a futballhoz. A negyedik percben Cea-t *úgy ütik vesén, hogy elterül a földön* ... A vad játék folyik tovább. Nasazzi összecsap Richard Hofmann-nal, aki kifeszített lábbal belerug Nasazzi térdébe, úgy, hogy az a földre esik. Közben azonban Hofmann *arcába vág* az öklével ... Hofmann a saját lábán megy le, de a véres Nasazzi-t úgy kell levinni. Válaszul az utolsó percben a néger Piriz lerugja Pöttinger-t. A német játékosok szabadrugást reklamálnak és bár „kézzelfoghatólag” próbálják a bírót ítéletre kényszeríteni, az hajthatatlan marad. Még egy perc, de ez az egy perc a durvaságok egész tömegét mutatja ... Végre megszólal a nagy harc végét jelző füttyszó. A közönség egyöntetűen pufolja a győztes csapatot és a bírót ... A meccs után, amelyben Németország elvérzett, Jusuf bírót egy étteremben, ahol vacsorázott, egy berohanó német csapat csaknem meglincselte. Ez történt Amszterdamban 1928 június 3-án ...

A fenti tudósítást, amit szóról-szóra írtunk ki a *Nyolcórai Ujság* június-5.-i számából, futballrajongó és a *kulturfölny*re haragos folyóirataink szíves figyelmébe ajánljuk. Szomorú volna, ha ennek a tömeghisztériának szelleme lenne úrrá Európa fölött. Szomorú volna, ha a sport-örület jelentené Európának a jövőbe vezető utat. Szomorú volna, ha a kulturát kidribliznék a százkilós Kalbok és ha a boxcsatárok dirigálnák az iskolapolitikát. Ma már úgyis odajutottunk, hogy a tömegek lelki élményét a futballmeccsek és más gladiatori mulatságok adják meg. Eképzeltetni, hogy az ilyen izgalomhoz szokott közönség aztán az irodalomban is hasonló ponyvaélményeket fog követelni magának.

Valamikor századokon át vitatkozott Európa közvéleménye azon, hogy az irodalom erkölcstelen intézmény-e és hogy ki kell-e zárni a költőket az ideális államból. Ma már az a téma lenne aktuális, vajjon a sport nem éleszti-e a káros szenvedélyeket és vajjon produkál-e olyan *katharizist*, amely megszabadít bennünket ezektől a káros szenvedélyektől ...

(Pest–Csikágó)

Garázda Péter